



Handlingsprogram mot vold i nære relasjoner 2018-2021

Sammen mot vold

Vedtatt av bystyret 21.6.2018



Innhold

1. Bakgrunn.....	1
1.1 Formål og hensikt.....	1
1.2 Målgruppe	1
1.3 Hva er vold i nære relasjoner?	1
1.4 Nasjonale føringer	3
1.5 Kommunens ansvar og oppgaver.....	3
1.6 Taushetsplikt, opplysningsplikt og avvergingsplikt	4
2. Utfordringsbildet.....	6
2.1 Omfang av vold	6
2.2 Vold mot særlig risikoutsatte personer	9
2.3 Voldsutøver og voldens årsaker	11
2.4 Underrapportering – Store feilkilder.....	11
2.5 Kun 1 av 3 voldsutsatte kontakter hjelpeapparatet.....	11
2.6 Fragmentert hjelpetilbud.....	12
2.7 Hva betyr dette for Sarpsborg?	12
3. Innsatsområder og tiltak.....	13
3.1 Forebygge, avdekke og hjelpe	13
3.2 Informasjon og kompetanse	15
3.3 Samhandling og samarbeid.....	16

1. Bakgrunn

Sarpsborg kommunes handlingsprogram mot vold i nære relasjoner 2018-2021 avløser tiltaksplanen Samlet mot vold i nære relasjoner 2009 – 2012. Handlingsprogrammet er forankret i kommunedelplan helse og omsorg 2017- 2028, og bygger på føringene fra regjeringens handlingsplan «Et liv uten vold» (2014-2017)¹ og «Opptappingsplan mot vold og overgrep» (2017–2021)².

Omfanget av vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. I tillegg til de fysiske skadene volden kan påføre, er det klare sammenhenger mellom vold og psykisk helse. Vold i nære relasjoner får store konsekvenser for den som rammes. Samtidig medfører det betydelige samfunnsøkonomiske kostnader i form av økt behov for hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barnevernstiltak, krisesentertilbud, sosialhjelp og politibistand. Det er derfor av stor betydning at hjelpeapparatet er i stand til å avdekke hvem som er utsatt for vold og igangsetter tiltak.

Vold i nære relasjoner forekommer i alle samfunnslag og miljøer. Samtidig er det flere faktorer som har betydning for utsatthet for vold, for hvordan volden oppleves og ikke minst for muligheten til å komme seg ut av en relasjon preget av vold. Faktorer som kjønn, alder, sosioøkonomisk bakgrunn, funksjonsevne, seksuell orientering og kjønnsidentitet/ kjønnsuttrykk kan påvirke sårbarheten. Migrasjon, graviditet og rus kan også spille inn.

Kommunene skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot at personer kan være utsatt for, eller kan stå i fare for å bli utsatt for vold og skal legge til rette for at Sarpsborg-samfunnet blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold.

1.1 Formål og hensikt

Hensikten med handlingsprogrammet er å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner gjennom et kunnskapsbasert og samordnet hjelpetilbud og ved å sette vold i nære relasjoner på dagsorden. Voldsutsatte skal møte ansatte som er oppmerksomme, kompetente, trygge og handlingsdyktige.

Mål for voldsarbeidet i Sarpsborg:

Det skal tilbys individuelt tilpasset og samordnet bistand til voldsutsatte og voldsutøver, og hjelpeapparatet skal ha god handlingskompetanse om vold og overgrep. Sarpsborg-samfunnet skal ha kunnskap om vold i nære relasjoner og vite hvor de kan få hjelp.

1.2 Målgruppe

Målgruppen for handlingsprogrammet er ansatte i kommunale tjenester og andre instanser som kommer i kontakt med barn og unge, voksne og/eller eldre, samt andre sårbare grupper som opplever vold i nære relasjoner. For å lykkes i arbeidet mot vold i nære relasjoner er det viktig å skape en forståelse for at dette kan vedkomme alle.

1.3 Hva er vold i nære relasjoner?

Vold i nære relasjoner er et begrep som rommer et stort felt. Det er derfor nødvendig å foreta

¹ Justis- og beredskapsdepartementet. Et liv uten vold – handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017

² Prop. 12 S (2016–2017). Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)

noen presiseringer og avgrensninger av hva som i handlingsprogrammet defineres som «vold», og hva som omfattes av «nære relasjoner».

Vold kan defineres på følgende måte: «enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil» (Isdal, 2003, Alternativ til Vold).

Eksempler på ulike typer vold er³:

- **Fysisk vold:** Holde, dytte, riste eller klype, slå, sparke, bruke våpen, drepe.
- **Seksuell vold:** Trakassere, krenke, presse noen til å utføre uønskede seksuelle handlinger, voldtekt og seksuell tortur.
- **Materiell vold:** Handlinger rettet mot ting eller gjenstander –slå inn dører, vegger eller vinduer, kaste og rasere inventar, knuse eller ødelegge gjenstander, rive i stykker klær. Materiell vold oppleves som en trussel om fysisk vold.
- **Psykisk vold:** Skade, skremme eller krenke, styre eller dominere andre ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel (direkte eller indirekte trusler), degradere, umyndiggjøre ydmyke, kontrollere, påføre angst, være i konstant beredskap for neste hendelse, isolere, være utagerende sjalu.
- **Latent vold:** Det å ha opplevd vold gjør at den voldsutsatte vet at det kan skje igjen. Volden er da til stede hele tiden i kraft av sin mulighet.
- **Økonomisk vold:** Forhindre partneren/annen nær person i å ha rådighet over egen økonomi, nekte adgang til bankkonto, forhindre partneren i å ha en inntekt slik at han/hun presses til å måtte be om penger, tvinge partneren/annen nær person til å underskrive på lån og risikerer å bli sittende med en stor gjeld
- **Strukturell vold:** individuelle behov blir ikke ivaretatt, fratatt kontroll over egen økonomi, voksen behandles som et barn, blir nektet vanlige rettigheter som et kjærlighetsforhold, å nyte alkohol, blir overmedisinert eller ikke fulgt opp medisinsk, ikke få adekvat helsehjelp, ikke få stemme ved valg. Strukturell vold er sosiale strukturer eller sosiale institusjoner som skader mennesker gjennom å forhindre at deres grunnleggende behov ivaretas.

Vold i nære relasjoner er et standardisert begrep hvor overgriper og offer er knyttet til hverandre ved nære familieband eller på annen måte betyr mye for hverandre i hverdagen. I handlingsprogrammet avgrenses dette til:

- Partnervold og vold mot tidligere ektefelle/samboer/kjæreste
- All vold mot barn og unge (fra foresatte, søsken, venner)
- Barn og unge som er vitne til og lever med vold i familien
- Familievold – vold mot besteforeldre, foreldre eller søsken
- Vold mellom personer som er venner eller kjenner hverandre og opplever et avhengighetsforhold til hverandre

³ Veileder. Hjelp ved vold i nære relasjoner. Våge å se, våge å spørre, tørre og handle. Norsk krisesenterforbund 2013

Vold i nære relasjoner skal sees og forstås i et livsløpsperspektiv, som inkluderer særlige risikoutsatte grupper som barn, eldre, personer med rus- og/ eller psykiske problemer og lidelser, samt personer med fysisk funksjonsnedsettelse eller utviklingshemming.

Handlingsprogrammet omfatter ikke vold som utøves av og mot offentlige ansatte. Det ivaretas av den enkelte virksomhets lovpålagte internkontroll og HMS-arbeid.

1.4 Nasjonale føringer

Regjeringen har lagt fram flere nasjonale handlingsplaner på området vold i nære relasjoner. Viktige nasjonale styringsdokumenter for arbeidet mot vold i nære relasjoner er:

- Prop. 12 S (2016–2017). Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)
- "Et liv uten vold" – Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017
- "Barndommen kommer ikke i reprise" – Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)
- Handlingsplan mot voldtekt 2012-2014
- Sammen mot menneskehandel. Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel 2011–2014
- Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016)
- Meld. St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve.

Etter FNs barnekonvensjon som Norge er forpliktet av, har barn et særlig vern mot vold og overgrep. Barnekonvensjonen artikkel 19 omhandler barns rett til ikke å bli utsatt for vold og overgrep fra foreldre og andre omsorgspersoner. Bestemmelsen pålegger staten å treffe egnede lovgivningsmessige, administrative og opplæringsmessige tiltak for å beskytte mot alle former for fysisk og psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk fra barnets omsorgspersoner.

Norge er i ferd med å ratifisere Istanbulkonvensjonen, og forplikter seg dermed til å kriminalisere handlinger som vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (prop. 66 (2016-2017)). Istanbul-konvensjonen skal fremme likestilling mellom kvinner og menn, beskytte rettighetene til kvinner som er utsatt for vold og fremme nasjonalt og internasjonalt samarbeid mot overgrep⁴.

1.5 Kommunens ansvar og oppgaver

Kommunens ansvar og oppgavene er omfattende fra generell helsefremmende og forebyggende arbeid til tett oppfølging og bistand til enkeltmennesker. Kommunen har et særlig ansvar for å identifisere og gi tjenester til alle som opplever vold. Vold i nære relasjoner er forbudt og straffbart og skiller seg derved fra andre saker som kommunens instanser og tjenester arbeider med. Det vises her til generelle lovbestemmelser som gir rammer for kommunens virksomhet.

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ratifikasjon-av-istanbul-konvensjonen/id2543931/>

FNs Barnekonvensjon Forplikter land til å gi barn et særlig vern mot vold og overgrep	
<p>Folkehelseloven (2011) Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse. Loven skal legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelsearbeid, § 1.</p>	<p>Barnevernloven (1992) Formålet er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rette tid, å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, § 1-1.</p>
<p>Helse- og omsorgstjenesteloven (2011) Formålet er særlig å forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne, fremme sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer, § 1-1.</p>	<p>Lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen (2009) Formålet er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og overordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer, § 1.</p>
<p>Krisesenterloven (2009) Kommunen skal sørge for eit krisesentertilbud som skal kunne nyttast av pesonar som er utsette for vald eller truslar om vald i nære relasjonar, og som har behov for rådgivning eller eit trygt og mellombels butilbod, § 2.</p>	<p>Opplæringsloven (1998) Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og felleskap i samfunnet, § 1-1.</p>
<p>Likestillings- og diskrimineringsloven (2018) Lovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person. Loven tar særlig sikte på å bedre kvinners og minoriteters stilling. Loven skal bidra til å bygge ned samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes, § 1.</p>	<p>Barnehageloven (2005) Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene, § 1.</p>
<p>Plan og bygningsloven (2008) Oppgaver og hensyn i planlegging etter loven: Fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller, samt bidra til å forebygge kriminalitet, § 3-1.</p>	

Alle kommunale instanser og tjenester som er tillagt ansvar og oppgaver etter ovennevnte lover skal bidra aktivt i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

1.6 Taushetsplikt, opplysningsplikt og avvergingsplikt

Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) viser til at en sentral utfordring for samhandling mellom tjenestene er at reglene for taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett er komplisert. Det vises til at tjenesteapparatet har både mangelfull kunnskap om disse, og ulik tolkning og praktisering.

En forutsetning for å kunne stoppe vold er at barnevern og/eller politi blir varslet hvis det er grunn til å tro at et barn utsettes for vold. Offentlige ansatte har etter bestemmelsene i barnevernloven en plikt til å gi opplysninger til barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Plikten til å melde er også spesielt angitt i andre særlover⁵.

Taushetsplikt

Enhver som utfører arbeid eller tjeneste for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det hun / han, i forbindelse med tjenesten eller arbeidet, får vite om blant annet «noens personlige forhold», jf. Forvaltningsloven § 13. Taushetsplikten sikrer at voldsutsatte som søker hjelp ikke risikerer at personlige forhold blir videreformidlet. I forvaltningslovens § 13 f andre ledd, går det frem at lovfestet opplysningsplikt bare begrenser lovfestet taushetsplikt der bestemmelsene om opplysningsplikt fastsetter eller «klart forutsetter» at taushetsplikt ikke skal gjelde. Slike forutsetninger kan typisk følge av forarbeider. Forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 hjemler taushetsplikten om opplysninger for noens «personlige forhold».

Opplysningsplikt til barnevernet

Alle offentlige myndigheter har plikt til av eget tiltak å gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. barnevernloven § 6-4. Plikten er hjemlet både i barnevernloven og i en rekke andre lover som gjelder for den enkelte tjeneste. Den gjelder også for en rekke andre yrkesutøvere uavhengig av om de jobber i det private eller i det offentlige. Plikten er et selvstendig og individuelt ansvar og kan kun oppfylles ved melding til den kommunale barneverntjenesten. I arbeidet med en undersøkelsessak vil barnevernet ofte ha behov for å innhente opplysninger fra ansatte ved andre instanser og tjenester som kjenner barnet og familien. Opplysningsplikten gjelder også ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter.

Avvergingsplikten

Avvergingsplikten fastslår at den som «... unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått», kan straffes med bot eller fengsel i inntil ett år, jf. straffeloven § 196. Dette gjelder en rekke straffbare handlinger, blant annet mishandling i nære relasjoner, voldtekt, voldtekt av barn under 14 år og incest. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. Det er også straffbart å medvirke til brudd på avvergingsplikten, for eksempel ved å overtale noen til ikke å melde fra om en straffbar handling til politiet.

Avvergingsplikten for alvorlige straffbare handlinger ble skjerpet i 2010. Ved lovendringen er det presisert i lovteksten at taushetsplikt må vike for avvergingsplikten. Taushetsplikten skal ikke være til hinder for nødvendig samhandling av tjenester for personer i voldssituasjoner. Dette gjelder uansett rettslig, moralsk eller religiøst grunnlag for taushetsplikten. Nytt er det også at plikten er utvidet til å gjelde all mishandling i nære relasjoner, såfremt mishandlingen faller innenfor straffeloven.

⁵ herunder opplæringsloven, barnehageloven, lov om psykisk helsevern, lov om sykehus, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og straffeprosessloven.

2. Utfordringsbildet

Omfanget av vold i nære relasjoner er vanskelig å fastslå. Definisjonen og forståelsen av vold i nære relasjoner endrer seg over tid og mørketallene er store. Å avdekke vold krever et våkent øye og ikke minst mot til å spørre. Å erkjenne vold kan være en lang prosess. Jo lenger man har levd med vold, jo vanskeligere er det å definere vold som vold. Det kan derfor ta tid før den voldsutsatte er moden for å ta imot hjelp til å stoppe volden.

Årsakene til vold og overgrep er mange og sammensatte, og flere faktorer kan ofte samvirke. Årsakene kan være både strukturelle, situasjonelle og individuelle forhold, og til samspillet mellom disse. Manglende likestilling mellom kvinner og menn, fattigdom, rus, psykiske lidelser, traumer og tidligere voldsopplevelser, er faktorer som i stor grad kan knyttes til økt risiko for vold.

Vold har store samfunnsøkonomiske kostnader i form av økte behov for hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barneverntiltak samt krisesenterhjelp og økt behov for politiresurser. Den samfunnsøkonomiske analysen av vold i nære relasjoner, som ble offentliggjort i desember 2012, anslår at denne volden koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner årlig (Vista Analyse, 2012)⁶. Den største kostnaden er knyttet til tap av arbeidskraft.

2.1 Omfang av vold

Ifølge SSB var hver sjette voldslovbrudd i 2016 relatert til vold i nære relasjoner. Totalt ble det anmeldt nærmere 35 000 tilfeller av vold og mishandling, og av disse dreide 20 000 seg om voldslovbrudd. Det ble registrert nærmere 3 500 tilfeller av vold og mishandling i nære relasjoner. Samlet sett bidro økningen i anmeldte kroppskrenkelser og mishandling i nære relasjoner til at det ble registrert 4 prosent flere voldslovbrudd i 2016 enn året før⁷.

I 2014 publiserte Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) rapporten "Vold og voldtekt i Norge – en nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv".

Rapporten viser blant annet at:

- 8,2 prosent kvinner og 1,9 prosent menn har opplevd alvorlig partnervold. Bare 1 av 4 anmeldte saken til politiet
- Ca 5 prosent hadde opplevd alvorlig fysisk vold fra foresatte i barndommen. Både mødre og fedre utøvde vold mot barn.
- Ca 10 prosent hadde som barn opplevd fysisk vold mellom foreldrene.

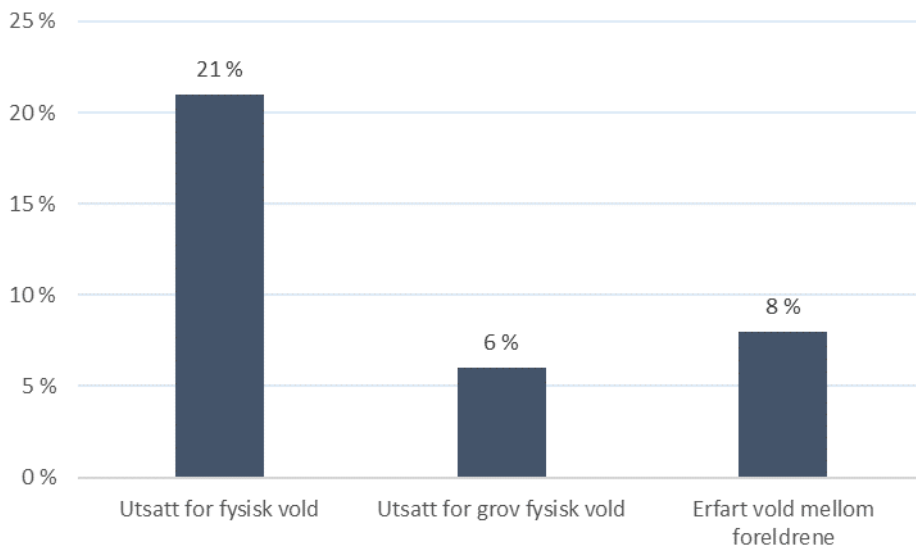
Barn og unge

Tall fra Barne-, ungdoms og familiedirektoratet viser noe høyere tall. Ifølge en studie om omfang av vold og overgrep mot barn og unge gjennomført blant 18-19-åringer, oppgir 6 prosent av ungdom i Norge å ha opplevd alvorlig fysisk vold fra minst en forelder i løpet av oppveksten. 21 prosent oppgir å ha vært utsatt for vold. Forskjell i spørsmålstilling og utvalg kan forklare forskjellen i omfang. Uansett hvilken tallkilde man benytter seg av, er omfanget av svært høy karakter.

⁶ Vista analyse Rasmussen, I., Strøm, S., Sverdrup, S., & Vennemo, H. (2012:41) Samfunnsøkonomiske konsekvenser av vold i nære relasjoner.

⁷ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudda>

Figur 1: Andel 18 – 19 åringer som opplyser å ha blitt utsatt for vold av sine foreldre i oppveksten (2015)



Kilde: Mossige & Stefansen 2007, 2016

For de fleste dreier volden seg om mindre alvorlig vold, noe som innebærer at de én eller flere ganger har opplevd at foreldrene har lugget, kløpet, dyttet, ristet eller slått dem med flat hånd. Alvorlig fysisk vold innebærer vold med et høyt skadepotensiale, det vil si at de enten er blitt banket opp, sparket, slått med knyttneve, eller blitt angrepet fysisk på andre måter.

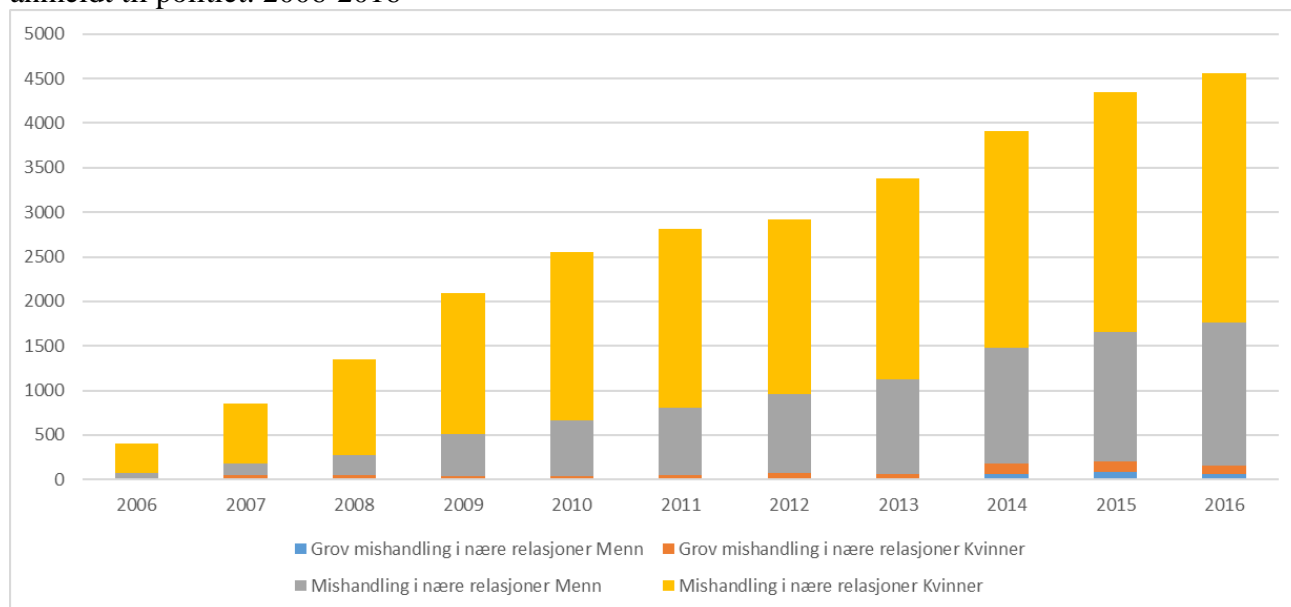
Det har vært en nedgang av den mindre alvorlig fysisk vold de siste årene. Det viser seg imidlertid at det ikke har vært noen nedgang av den mer alvorlige volden (Mossige & Stefansen 2016). Samme studie viser også at 8 prosent av 18- 19-åringer har erfart vold mellom foreldre sine, og at omfanget har holdt seg stabilt de siste årene. Å være vitne til fysisk vold mellom foreldre, er psykisk vold mot barn. Det er like skadelig for barnet som om det ble utsatt for alvorlig fysisk vold selv.

Jenter er mest utsatt for psykisk vold fra foresatte. En studie av unge i alderen 16 og 17 år fant at 10 prosent av jentene og 3 prosent av guttene hadde opplevd psykisk vold fra foresatte (Myhre, Thoresen og Hjemdal, 2015). I en studie av voksne svarte 15 prosent av kvinnene og 11 prosent av mennene at de hadde opplevd psykisk vold fra en foresatt i oppveksten (Thoresen og Hjemdal, 2014). Forskning viser at psykisk vold fra foresatte er en alvorlig belastning for barn, på lik linje med fysisk og seksuell vold. Alvorlighetsgraden av den psykiske volden avhenger av graden av opplevd krenkelse, varighet og frekvens. Psykisk vold fra foresatte, som fysisk vold fra foresatte, bidrar til en økt risiko for psykiske helseproblemer.

Anmeldelser

Basert på anmeldelser av vold i nære relasjoner så er 2 av 3 voldsutsatte kvinner. I 2016 registrerte politiet 2 894 kvinner og 1 663 menn som utsatt for vold i nære relasjoner. Antall anmeldelser av vold i nære relasjoner og antallet utsatte har økt årlig siden 2006.

Figur 3: Antall personofre for mishandling eller grov mishandling i nære relasjoner som er anmeldt til politiet. 2006-2016



Kilde: SSB, Ofre for anmeldte lovbrudd

En analyse fra SSB viser at antallet kvinner som ble registrert som volds ofre økte med 17 prosent fra 2005 til 2010, nesten alle voksne kvinner (Stene, 2014). Siden 2010 har antallet utsatte for mishandling i nære relasjoner fortsatt å vokse, og nådde i 2016 4 450 personer. Antallet utsatte i alderen 0-19 år har nesten tredoblet seg siden 2010 til opp i mot 3 000 (SSB, 2017). Trenden med et stadig økende antall barn og unge registrert som ofre for mishandling i nære relasjoner fortsetter i 2016.

Partnervold

Omtrent hver femte kvinne og mann i Norge oppgir at de har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep fra partneren sin. Selv om det er like store andeler menn som kvinner som oppgir at de har vært utsatt, rammes kvinner hardere enn menn. Kvinner er oftere utsatt for mer alvorlig fysisk vold fra sin partner enn menn. Av den grove volden har hver 12. voldsutsatte kvinnene opplevd så grov vold at det kunne endt med døden, mens hver 60. mann hadde opplevd det samme (Haaland, Clausen og Schei 20058). Partnervold skjer oftest i hjemmet, og alvorlig vold fra partner forekommer ofte sammen med kontrollerende adferd. Levekårsproblemer som høyt forbruk av rusmidler, dårlig psykisk helse og dårlig økonomi gir økt risiko for vold i parforhold⁹.

I den norske partnervoldsundersøkelsen fra 2015, ble det funnet at i årene mellom 1990 og 2014 ble 206 personer i Norge drept av sin partner. Dette var 24 prosent av drapene i perioden. Partnerdrap rammer sosialt skjevt. Marginaliserte grupper var mest utsatt, både som gjerningsperson og offer. I sju av ti partnerdrapssaker var det registrert partnervold før drapet.

⁸ Haaland, T., Clausen, S.-E., & Schei, B. (2005). Vold i parforhold - ulike perspektiver: Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge. (Rapport 3/2005). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

⁹ https://www.bufdir.no/vold/Vold_og_overgrep_mot_voksne/Partnervold/

I fem av ti var det registrert mer enn fem voldsepisoder før drapet. Tre av fire gjerningspersoner og ofre hadde vært i kontakt med politi, helsevesen og hjelpeapparat. Det var registrert drapstrusler før tre av ti partnerdrap. Registrert risiko ble i liten grad formidlet videre til andre instanser. De som videreformidlet bekymringen, opplevde at alvoret i situasjonen ikke ble forstått (Vatnar, Solveig K. B. 2015¹⁰).

2.2 Vold mot særlig risikoutsatte personer

Både livssituasjon og bakgrunn har betydning for utsatthet for vold, hvordan volden oppleves og ikke minst for muligheten til å komme seg ut av en relasjon preget av vold. Når volden kommer i tillegg til andre forhold som kan være med på å gjøre livssituasjonen vanskelig, blir enkelte grupper ekstra sårbare. Faktorer som kan påvirke sårbarheten er kjønn, alder, funksjonsevne, seksuell orientering og sosioøkonomisk bakgrunn (Meld. St. 15).

Det er viktig med mer kunnskap om hvilke situasjoner og grupper som kan være spesielt utsatt for vold. For å forebygge og avdekke vold, og for å kunne utforme gode hjelpetiltak, er det viktig å kunne identifisere visse fellestrekk ved utsatte individer og gruppers situasjon og samfunnsmessige posisjon. Det understrekes imidlertid at vold i nære relasjoner forekommer i alle samfunnslag og i alle miljøer, og at volden ikke kan oppfattes som noe spesifikt for enkelte grupper. I Meld. St. 15 «Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner» vises det til blant annet at barn og unge, nedsatt funksjonsevne, mennesker med rus og/ eller psykiske problemer og lidelser, innvandrere- og flyktningebakgrunn og eldre er situasjoner og personer som kan være mer risikoutsatt for vold i nære relasjoner.

Barn og unge

I dag vet vi at barn som opplever vold i hjemmet befinner seg i en uholdbar omsorgssituasjon, som innebærer en stor risiko for at de blir utrygge, og får redusert helse og livskvalitet også i voksenalder. Skadevirkningene av å leve i en familie der det forekommer vold mellom voksne tilsvarer det å bli direkte utsatt for vold. Barn som opplever vold i familien har de siste årene blitt synliggjort og løftet fram. Det å oppleve vold i familien gir økt risiko for alvorlige psykiske og atferdsmessige problemer.

Mennesker med funksjonsnedsettelse

Det er en utbredt oppfatning at personer med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt for vold og overgrep enn andre. Forskning på området gir imidlertid ikke et entydig svar på spørsmålet om omfang. Når det gjelder kvinner, tyder nyere omfangsstudier på at omfanget av overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne er like stort, eller muligens noe større, enn mot kvinner uten funksjonsnedsettelse - særlig når vi inkluderer overgrep som skjer i pleie- og omsorgssituasjoner (Olsvik 2010).

Flere faktorer kan forklare at mennesker med nedsatt funksjonsevne er mer sårbare. De befinner seg ofte i en situasjon der de har behov for hjelp og assistanse fra andre. Slik avhengighet innebærer en betydelig maktforskjell og dermed også økt sårbarhet. Noen bor på institusjon eller i bofelleskap og er utsatt for overgrep fra andre beboere. Mange, især med psykisk utviklingshemming, er også isolerte. Det kan derfor være vanskelig for utenforstående å oppdage hva som skjer. Det er funnet at personer med nedsatt funksjonsevne har levd både lenger og med alvorligere former for vold før de oppsøker hjelpeapparatet, sammenlignet med andre voldsutsatte uten funksjonsnedsettelse (Gundersen, Madsen et al. 2014, Olsvik 2010,

¹⁰ Vatnar, Solveig K. B. (2015). Partnerdrap i Norge 1990-2012. En mixed methods studie av risikofaktorer for partnerdrap. Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Sør-Øst

Lund 2011). I hvilken grad dette skyldes at de ikke ønsket hjelp eller manglende tilgang til hjelpetiltak, er uklart. Det er fortsatt behov for mer kunnskap om hva som særpreger overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne (Meld. St. 15).

Mennesker med rus- og psykiske problemer og lidelser

Mennesker med rus- og/ eller psykiske problemer og lidelser kan i bestemte sammenhenger og særlig sårbare situasjoner være særlig utsatt for vold. Pårørende til mennesker med rusproblemer kan også tenkes i større grad være utsatt for vold. En kartlegging av voldserfaringer blant personer under behandling for ruslidelser viste at 21 av 26 kvinner hadde vært utsatt for vold i en nær relasjon. I tillegg hadde flere opplevd seksuell, psykisk og/eller fysisk vold i sin oppvekst (Meld. St. 15). Kvinnevoldsutvalget påpeker i sin utredning at kvinner med ruslidelser som blir mishandlet har flere, mer komplekse problemstillinger som de trenger hjelp til å løse, enn kvinner uten slike belastninger. De har ofte store helsemessige og psykososiale problemer i tillegg (NOU 2003: 31).

Mennesker med innvandrers- og flyktningebakgrunn

Innvandrers- og flyktningekvinnens livssituasjon og posisjon i samfunnet kan gjøre dem ekstra sårbare. Mulighetene til språkopplæring, adgang til bolig, lønnet arbeid, trygderettigheter og hjelpetjenester kan være dårligere enn for øvrige kvinner i majoritetsbefolkningen (St. Meld. 15). Sosial isolasjon og manglende sosial integrering som følge av dette kan øke risikoen for at volden får fortsette og tilta, uten at andre kan bidra til å stoppe den. Flertallet av de som benytter seg av krisesentrenes tilbud er kvinner med innvandrers- og flyktningebakgrunn. Dette gjelder også for Sarpsborg.

Kulturell betinget vold som oppdragervold og kjønnslemlestelse er særskilte fenomen for barn i enkelte minoritetsfamilier. Æresrelatert vold kan forekomme i alle kulturer, men er mer utbredt der hensynet til familien står over hensynet til individet og der familiens ære er knyttet opp mot at kulturelle- og tradisjonelle normer skal overholdes for å opprettholde familiens omdømme i andres øyne. Dette er en form for vold i nære relasjoner der volden utøves for å beskytte familiens ære og blir ofte utøvet av flere enn en person. Både kvinner og menn kan bli utsatt for æresrelatert vold. Volden har som mål å forhindre tap av ære eller gjenopprette tapt ære. Æresrelatert vold kan innebære tvangsekteskap, ekstrem sosial kontroll, fysisk- og psykisk vold, nedverdigelser, trusler, utstøtelse og drap.

Eldre

Vold mot eldre er en av de mest skjulte formene for vold. Problemet henger ofte sammen med familiekonflikter og utføres som oftest av en person den eldre kjenner, har tillit til og er avhengig av. Volden kan også forekomme av at en part i forholdet er i ferd med å bli dement, og dermed miste kognitive funksjoner personen tidligere hadde. Mange eldre opplever flere former for vold, som eksempelvis økonomisk og strukturell vold som forsømmelse. En studie utført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress viser at åtte av ti voldsepisoder mot eldre skjer i nære relasjoner (NKVTS, Sandmo 2017). Rapporten indikerer at mellom 56 000 og 76 000 hjemmeboende personer har vært utsatt for vold etter at de fyller 65 år. Studien avdekker at voldsutsatte eldre i liten grad kontakter tjenesteapparatet for hjelp. Årsaker til dette kan knyttes til at eldre i større grad anser dette som noe som bør håndteres privat innenfor husets fire vegger, grunnet at den eldre opplever skam og skyld, og/eller at de opplever avmakt over situasjonen og har ikke energi/ressurser til å gjøre noe med situasjonen. Det er først de seinere årene at vold i nære relasjoner har fått større oppmerksomhet. Vold mot eldre er således et skjult samfunnsproblem.

2.3 Voldsutøver og voldens årsaker

Både kvinner og menn kan være voldsutøver. Studier gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) viser at kvinner vel så ofte er utøvere av den milde volden, mens når det gjelder den alvorlige fysiske volden er den oftest utført av menn. Det kan være ulike årsaker til at en person utvikler et voldsproblem. Vold kan også være et resultat av traumatiske barndomserfaringer. Vi vet i dag at svært mange av de som utøver vold i nære relasjoner, har opplevd vold i sin egen oppvekstfamilie. Barn som lever med vold hjemme opplever ofte mye utrygghet, redsel og ensomhet som et resultat av at volden er der og at det ikke er trygt hjemme. Vold kan være en personlig måte å takle vanskelige følelser på. Et eksempel kan være å bli sint på en skremmende måte, eller slå, istedenfor å vise frem den vanskelige følelsen som var der i utgangspunktet i situasjonen. Vanskelige følelser kan for eksempel være å føle seg liten, skamfullhet, føle seg tråkka på, mindreverdig, utilstrekkelig eller avmektig. Vold kan også være knyttet til oppfatninger om mannlige og kvinnelige kjønnsroller og et undertrykkende kvinnesyn. Dersom utøveren av vold tenker at det ligger til hans rett og plikt som mann og familieoverhode, vil det kunne bidra til at vold forekommer og vedvarer. En annen årsaksfaktor kan være at vold oppleves som en «normaltilstand», det vil si at volden alltid har vært en del av livet og livserfaringene.

Det har blitt forsket på både livserfaringene til utøvere av vold i nære relasjoner og om det hjelper med behandling. Denne forskningen viser både at behandling nytter, og at det som oftest er ganske sammensatte årsaker til at noen utvikler et voldsproblem¹¹.

2.4 Underrapportering – Store feilkilder

Vold og overgrep holdes ofte skjult, og er knyttet til skam og skyld. En potensiell kilde som kan gi et bilde av vold i nære relasjoner er anmeldelsesstatistikken. Den er imidlertid lite egnet til å gi et bilde av omfanget av vold fordi mange tilfeller av ulike årsaker ikke blir anmeldt til politiet. Levekårsundersøkelsen i 2007 fra Statistisk sentralbyrå viser at politiet fikk kjennskap til rundt 33 prosent av alle rapporterte volds- og trusselhendelser (SSB 2007). Dette tallet er trolig lavere når det gjelder familierelasjoner, fordi en nær relasjon antakelig er en vesentlig barriere for anmeldelse.

I et forsøk på å få oversikt på hvor omfattende problemet med vold i nære relasjoner er, blir det gjennomført nasjonale kartlegginger og omfangsundersøkelser. Det er imidlertid også svakheter ved denne type undersøkelser. Blant annet vil det være vanskelig å fange opp personer i et pågående mishandlingsforhold, fordi de ofte ikke vil svare på undersøkelsen. Det kan være at voldsutøveren hindrer den utsatte i å delta. Det kan også skje at den utsatte selv velger ikke å delta, fordi det kan øke risikoen for ny vold, dersom voldsutøveren får kjennskap til dette. Det reelle omfanget av grov partnervold/kontrollerende vold må derfor antas å være høyere enn det som fanges opp i studier av normalbefolkningen. Statistikk fra bruk av hjelpeapparatet vil først og fremst fange opp den gjentakende og kontrollerende volden og ikke i like stor grad den episodiske volden, med mindre sistnevnte fører til fysisk skade som krever behandling (St. Meld 15).

2.5 Kun 1 av 3 voldsutsatte kontakter hjelpeapparatet

Flesteparten av de som har erfaring med vold, trusler eller overgrep i privatsfæren henvender seg ikke til politi eller hjelpeinstanser (Haaland, Clausen og Schei 2005). Bare 1 av 3 kvinner som har vært utsatt for vold eller overgrep oppgir å ha kontaktet hjelpeapparatet (Pape og Stefansen 2004). En undersøkelse av voldsutsatte i Oslo som var i kontakt med politi,

¹¹ <https://www.psykologforeningen.no/publikum/finn-en-psykolog/aa-vaere-utoever-av-vold-i-naere-relasjoner>

legevakt og krisesenter, viste liten grad av overlapp mellom de som henvender seg til politi, legevakt og krisesentre. Det så altså ut til å være ulike voldsutsatte som henvendte seg til de ulike instansene (Haaland 1997). Voldsutsattes erfaring med hjelp fra hjelpeapparatet viser at dersom det ikke er nøkkelpersoner som bistår dem over tid, oppleves hjelpen som både krevende, ved at mange er involvert på ulike tidspunkt, og tilfeldig fordi de ikke selv klarer å holde fokus og ha oversikt. Bistand av nøkkelperson over tid i reetableringsfasen kan hindre at personen går tilbake til voldsutøver, raskere klarer å gjenoppta sine liv og får høyere grad av følt livskvalitet (Alsaker 2008).

2.6 Fragmentert hjelpetilbud

I opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) vises det til at tjenestetilbudet til voldsutsatte fremstår som fragmentert og lite samordnet. Ingen instans har et overordnet ansvar for å sikre et helhetlig tilbud. Det kan dermed være vanskelig for voldsutsatte, eller pårørende til utsatte barn, å orientere seg i hjelpeapparatet. Både ansatte i tjenestene og voldsutsatte etterlyser en «losfunksjon» som kan bistå voldsutsatte med å navigere mellom ulike tjenester

Det er viktig at de ulike instanser og tjenesters ansvar tydeliggjøres og at samarbeidet mellom ulike aktører styrkes. Voldsutsatte har ofte behov for hjelp fra flere instanser. For å sikre et helhetlig tilbud må tjenestene samordnes bedre. For den enkelte som søker hjelp er et godt samarbeid mellom de ulike hjelpetjenestene avgjørende.

2.7 Hva betyr dette for Sarpsborg?

Vista analyse sine estimater viser at 75 000 – 150 000 personer årlig utsettes for vold i nære relasjoner. For Sarpsborg vil det bety omtrent 750 – 1500 innbyggere.

Antall undersøkelsessaker i barnevernet har hatt en markant økning de seinere årene, fra 366 i 2013 til 461 nye saker i 2017. En av tre av disse dreier seg om bekymring om vold i nære relasjoner. Denne andelen har holdt seg stabil de siste årene. Rapporter fra barnevernet viser at de enkelte voldssakene ofte er grovere og det er også en økning i omsorgsovertakelser.

Dette bildet blir bekreftet av ungdata-undersøkelsen som blant annet viser at svært mange av elevene på ungdomsskolene i Sarpsborg rapporterer om vold i hjemmet. I 2017 ble det gjennomført en ny Ungdata-undersøkelse i Sarpsborg, der også vold i nære relasjoner var tatt inn som tema¹². Spørsmålet som ble stilt var: «Tenk deg de 12 siste månedene. Har en voksen i familien slått deg med vilje?». Av elevene på ungdomsskolen svarte 10 prosent av jentene og 6 prosent av guttene at dette har skjedd. Det tilsvarer nærmere 100 jenter og 60 gutter.

Årlig registrerer krisesenteret 800 – 900 telefonsamtaler inn, hvorav ca 140 av disse er henvendelser fra eller om personer som er i akutt krise der og da. Hvert år bor det 60 - 80 voksne og 40 - 70 barn på Sarpsborg krisesenter. I tillegg går 60-80 personer til samtaler. Gjennomsnittlig 63 prosent av brukerne av krisesentertjenestene har en eller begge foreldre født utenfor Norge.

¹² NOVA og de regionale kompetansesentrene for rusfeltet (KoRus-Øst) har det faglige ansvaret for undersøkelsene, mens kommunene står for den praktiske gjennomføringen

3. Innsatsområder og tiltak

For å nå målsetningen med handlingsprogrammet og styrke tjenestene slik at vi bedre kan fange opp, og hjelpe personer som er utsatt for vold i nære relasjoner vil det være viktig å styrke kunnskapsnivået og handlingskompetansen i kommunen på dette feltet. Et annet sentralt virkemiddel er å videreutvikle samarbeidet mellom ulike tjenesteområder og instanser for en mer samordnet innsats mot vold i nære relasjoner. Med dette som utgangspunkt legger Sarpsborg kommune følgende tre innsatsområder til grunn for sitt arbeid mot vold i nære relasjoner:

1. Forebygge, avdekke og hjelpe: «Rett hjelp til rett tid»
2. Informasjon og kompetanse: «Heve kunnskapsnivået og sikre god handlingskompetanse om vold i nære relasjoner»
3. Samhandling og samarbeid: «Sikre samhandling og samarbeid mellom ulike aktører/instanser»

3.1 Forebygge, avdekke og hjelpe

Med forebyggende arbeid menes alt arbeid som kan redusere sannsynligheten for at vold skjer, og arbeid for å stoppe pågående vold. God forebygging kan redusere behovet for mer inngripende tiltak og spare enkeltindivider og samfunnet for store kostnader, både menneskelige og økonomiske. Dette krever tidlig innsats og langsiktig arbeid. Satsingen på de familienære tjenestene som helsestasjons- og skolehelsetjenesten og familieverntjenesten er helt sentralt i arbeid mot vold. Trygge familier gir trygge barn. Når familien svikter har barn og unge krav på rett hjelp til rett tid. Foreldre som trenger det skal få riktig og god hjelp gjennom foreldrestøttende tiltak. I regi av SLT-samarbeidet¹³ jobbes det med å utvikle kurs som har som mål å styrke omsorgskompetansen til foreldre for å forebygge vold, rus, overgrep, ekstremisme, sosial kontroll og annen omsorgssvikt. Forebyggende tjenester får ansvaret for å utvikle og implementere kursene som skal gjennomføres på flere språk.

For å sikre at innbyggerne i Sarpsborg kommune får rett hjelp til rett tid er det viktig å jobbe aktivt med å synliggjøre dette vanskelige tema. Et sentralt punkt er å få mer kunnskap om omfang. God statistikk fra hjelpeapparatet er viktig for å synliggjøre vold i nære relasjoner som et samfunnsproblem. Manglende statistikk og omfangstall kan bidra til å gjøre volden usynlig. For å få til dette er det blant annet viktig å ha tilgjengelig og pålitelig statistikk, og gode og egnede verktøy for å avdekke og følge opp vold i nære relasjoner. Kommunen må derfor sette i gang et arbeid med å utrede hvilke strukturerte verktøy som tjenestene bør ta i bruk som bidrar til rutinemessig kartlegging av vold i nære relasjoner.

Kommunen må sørge for at alle tjenester har rutiner for håndtering av bekymring og oppfølging av vold i nære relasjoner. Offentlig sektor har et felles ansvar for å yte tjenester i forhold til vold i nære relasjoner. Tjenestene gjelder både forebyggende tiltak og hjelp/støtte når noen er utsatt for vold, eller det foreligger mistanke om vold. Det er mange tjenester og aktører som har en rolle her, deriblant politi, barnevern, krisesenter, familievernkontor, familiesenter, BUP, skole og barnehage. Dette betyr at innbyggernes første møte med hjelpeapparatet kan være svært forskjellig. Det er viktig at innretningen på hjelpetilbudet er likt for innbyggerne uavhengig av hvor deres første møte med hjelpeapparatet er. Kommunen må utvikle og kommunisere en tydelig strategi på hvor og hvordan saker skal meldes, og

¹³ SLT modellen er en formalisert samhandlingsmodell mellom Sarpsborg kommune og Sarpsborg politi om rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn og unge voksne

utvikle klare rutiner på hvem som har ansvar for akutte saker for ulike målgrupper, og hvem som har ansvar for videre oppfølging.

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet utarbeider forslag til et pilotprosjekt for utprøving av en modell for håndtering av vold og overgrep mot sårbare voksne. Modellen er basert på den britiske SOVA (Safeguarding of Vulnerable Adults) modellen, og har fått det norske navnet TryggEst. TryggEst vil gjennom bevisstgjøring og samarbeid på tvers av etater og tjenester, arbeide både med forebygging og håndtering av vold og overgrep. Sarpsborg kommune vil delta i referansegruppe for dette prosjektet i perioden 2017 – 2020.

Forebygge, avdekke og hjelpe	
Hovedmål: Rett hjelp til rett tid	
Slik vil vi ha det	Slik gjør vi det
Tidlig innsats som forebygger vold	<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle foreldrestøttende tiltak (foreldreveiledning og sinnemestringskurs) ved familiesentrene
Sarpsborg kommune skal jobbe aktivt med å synliggjøre vold i nære relasjoner	<ul style="list-style-type: none"> • Benytte kunnskap fra forskning, statistikk og lokal erfaring for å få mer informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, også mot risikoutsatte grupper • Gjennomføre og følge opp lokale omfangsundersøkelser (herunder tjenestenes egne målinger og utvalgsundersøkelser som ungdata)
Vold i nære relasjoner blir avdekket, dokumentert og fulgt opp på et tidlig stadium	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegge tilgjengelige metoder, og ta i bruk egnede metoder/verktøy for avdekking og oppfølging av VNR • Hjelper skal ha kunnskap om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett, og hva de skal gjøre når disse inntreer. • Trygge og støtte opp om de som har mistanke om, eller avdekker vold i nære relasjoner og melder fra om dette.
Økt kvalitet på hjelpetilbudet for både voldsutsatt og voldsutøver	<ul style="list-style-type: none"> • Alle enheter skal ha prosedyrer som er kjent og kvalitetssikret • Referansegruppe for TryggEst i regi av Bufdir • Utvikle strategi for melding av bekymring, og håndtering av saker (akutt og oppfølging) gjennom et felles varslingssystem • Hjelpeapparatet skal ha kunnskap om og samhandle med behandlingstilbudet for voldsutøver

3.2 Informasjon og kompetanse

For å bekjempe vold i nære relasjoner må tabuer brytes og kunnskapen økes i hele befolkningen. Informasjon om ulike typer vold, om skadevirkninger, om utbredelse, men også om hvor man kan anmelde og få hjelp, må rettes mot alle innbyggerne. Det er viktig med lett tilgjengelig informasjon. Kommunen vil derfor utvikle en egen «voldstopp-side». Nettportaler er en viktig informasjonskilde for både de som utsettes for vold og for de som er bekymret for om andre utsettes for vold. Det skal også arrangeres årlig temauke om vold i nære relasjoner i planperioden. Ved bruk av ulike virkemidler skal vold i nære relasjoner synliggjøres som et alvorlig problem både for enkeltpersoner som berøres direkte og for hele Sarpsborg-samfunnet. Samtidig skal det spres informasjon om hvilke tjenester og tiltak både kommunen og andre aktører kan tilby.

Frivillig sektor har en viktig rolle i å forebygge vold. Frivillige aktører kan bidra til å øke kunnskapen om vold og overgrep i befolkningen generelt og blant ulike risikogrupper spesielt. Samtidig har de en mulighet for å fange opp barn og ungdom som utsettes for vold og overgrep. Spesielt har idretten en viktig avdekkende rolle. Det vil derfor være viktig å øke kunnskapen om vold i nære relasjoner i fritidsklubber og i barne- og ungdomsorganisasjoner.

Ansvar for å forebygge og bekjempe vold og overgrep må forankres i ledelsen. Tilgang på informasjon og kompetanseheving vil være avgjørende. God og riktig kompetanse om vold og overgrep skal finnes i alle sektorer og tjenester. Det skal avholdes seminarer/dialogkonferanser om vold i nære relasjoner mot barn og mot voksne, sårbare grupper og eldre. Kontinuerlig oppdatering er en forutsetning for god kunnskapsbasert praksis. I tillegg er godt kjennskap til eksisterende tjenestetilbud en viktig forutsetning for å yte best mulig hjelp. Et mål er derfor at medarbeidere og samarbeidspartnere sikres samme informasjon og kunnskap om tjenestenes rutiner, retningslinjer og virkemidler.

Informasjon og kompetanse	
Hovedmål: Heve kunnskapsnivået og sikre god handlingskompetanse om vold i nære relasjoner	
Slik vil vi ha det	Slik gjør vi det
Innbyggere i kommunen har kunnskap om vold i nære relasjoner, og vet hvor de skal henvende seg for å få hjelp eller for å melde fra	<ul style="list-style-type: none">• Oppdatert informasjonsmaterieill som tilgjengeliggjøres på møtepunkter med befolkningen, og på nett.• Årlig temauke om vold i nære relasjoner «Trygghetsuka»• Barnehage og skole har fokus på vold. Dette er forankret i læreplaner, fagplaner og rammeplan• Legge til rette for at frivillige organisasjoner kan drive informasjons- og holdningsskapende arbeid
Ansatte har nødvendig kunnskap og kompetanse om vold i nære relasjoner og vet hvordan de skal avdekke vold og følge opp voldsutsatte og voldsutøver.	<ul style="list-style-type: none">• Utvikle lokal veileder for arbeid mot vold i nære relasjoner• Alle nyansatte skal få opplæring om forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner• Jevnlig kompetanseutvikling tilpasset fagområdet.

3.3 Samhandling og samarbeid

Innenfor helse- og omsorgsfeltet er helhetlig koordinering og samarbeid avgjørende for å sikre gode tjenester. Helhetlig hjelp til utsatte for vold i nære relasjoner stiller krav til tverretattlig samarbeid. Utsatte for vold i nære relasjoner har ofte behov for hjelp på flere områder, og dermed fra flere ulike tjenester. Ansatte i hjelpeapparatet må derfor ha evne til å samarbeide på tvers av profesjoner og tjenester. Arbeidet mot vold må samordnes på tvers av sektorer og tjenester. For å styrke samarbeidet mellom kommunale tjenester og andre sentrale aktører vil det være viktig å etablere felles arena og møteplasser blant annet for å informere hverandre, drøfte problemstillinger, samt evaluere utviklingsarbeid og samarbeid. Nettverket «Samlet mot vold» vil være viktig å videreføre i denne sammenheng. Det vil også være viktig å utarbeide felles rutine for samhandling.

Økt samarbeid og koordinering av tjenestene vil bidra til økt kvalitet på tjenestene og hjelpetiltakene overfor innbyggerne. Dette programmet vil rette fokus på hvordan kommunen kan legge til rette for størst grad av samordnet bistand gjennom økt samhandling mellom tjenestene. Handlingsprogrammet inneholder ikke egne tiltak som gjelder de enkelte tjenestene. Dette forutsettes at tas i planverket til den enkelte tjeneste.

Samhandling og samarbeid	
Hovedmål: Sikre individuelt tilpasset og samordnet bistand	
Slik vil vi ha det	Slik gjør vi det
Helhetlig og koordinert hjelpetilbud til personer som rammes av vold i nære relasjoner	<ul style="list-style-type: none">• Utvikle samhandlingsprosedyrer som skal brukes i samordnet bistand om vold i nære relasjoner i alle instanser som møter befolkningen• Videreutvikle arbeidet med samordna tjenester for utsatte barn og unge• Videreutvikle SLT-arbeidet
Hjelpeapparatet har god kunnskap om hverandre, og hvilken rolle og ansvar hver enkel instans har, og hvordan samhandling bør foregå	<ul style="list-style-type: none">• Nettverksgruppen «Samlet mot vold» videreføres